

POLITIKA RURALNOG RAZVOJA EVROPSKE UNIJE – poglavlje br. 3

Politika ruralnog razvoja je složen sistem intervencija države na planu razvoja ruralnih sredina. Pri tome, ruralni razvoj treba posmatrati iz integrisane, prostorne perspektive, koja uzima u obzir skup svih politika koje imaju uticaj na stanje u seoskom području. Zato se politika ruralnog razvoja može definisati kao:

„politika koja obuhvata sve aspekte državnih intervencija koje, direktno ili indirektno, utiču na prirodu ekonomskog i društvenog razvoja u ruralnim područjima“.

Politička podrška ruralnom razvoju se odvija u nekoliko pravaca, i to kao jedinstvo sledećih politika:

- Agrarna politika,
- Politika regionalnog razvoja,
- Socijalna politika,
- Politika zapošljavanja,
- Politika zaštite životne sredine, itd.

Istorijsko i kulturno nasleđe, socijalna struktura, stepen razvijenosti privrede i društva, kao i niz drugih relevantnih parametara bitno se razlikuju među pojedinim zemljama. U skladu sa tim razlikama, postoje i razlike u ciljevima, institucionalnoj i finansijskoj podršci i pristupima ruralnom razvoju. Zavisno od stepena privredne razvijenosti i niza specifičnih nacionalnih karakteristika ruralnih sredina, menjaju se i prioriteti politika, odabrani instrumenti podrške i institucionalni okvir za realizaciju strategija ruralnog razvoja.

Uprkos nacionalnim razlikama, postoje i zajedički ciljevi svim politikama ruralnog razvoja, kao što su:

- *Povećanje konkurentnosti ruralnih područja*, tako da ona mogu na odgovarajući način da doprinesu ostvarivanju nacionalnih ciljeva ekonomskog razvoja,
- *Obezbeđivanje zadovoljavajućeg životnog standarda ruralnog stanovništva*, generalno uporedivog sa urbanim područjima, i
- *Zaštita i održivo korišćenje prirodnih resursa i ruralnog ambijenta*

Preovlađujuće politike podrške ruralnom razvoju se, posmatrano u istorijskoj dimenziji, mogu podeliti u nekoliko grupa:

1. *Strategije usmerene na razvoj pojedinih sektora (sektorski pristup)* – egzogeni pristup ruralnom razvoju dominirao je 1960-ih i 1970-ih godina. Ciljevi politike ruralnog razvoja toga doba bili su: modernizacija i specijalizacija poljoprivrede, kao i

podsticanje mobilnosti poljoprivredne radne snage i kapitala. Ključni elementi ovih politika bile su zemljišne reforme i razvoj tehnologija u okviru Zelene revolucije.

2. *Strategije usmerene na razvoj ljudskih kapaciteta lokalnog stanovništva* – počele su da se primenjuju krajem 1970-ih godina. Cilj je bio da se unaprede znanja i veštine poljoprivrednika za primenu modernih tehnologija. Dolazi do razvoja poljoprivrednog savetodavstva koje je predstavljalo svojevrsnu sponu između naučno-istraživačkih institucija i poljoprivrednika.
3. *Strategije fokusirane na ruralni prostor (teritorijalni pristup)* – ovaj pristup prisutan je u politici ruralnog razvoja EU od 1980-ih godina, kada počinje zaokret od egzogenog ka endogenom razvojnom konceptu. Ključni princip ovih modela je oslanjanje na lokalne razvojne potencijale i njihove inovativne delove, odnosno lokalne strukture i članove lokalne zajednice.

Mere podrške ruralnom razvoju

Politika ruralnog razvoja u EU zemljama se formuliše i primenjuje se na dva hijerarhijska nivoa:

1. Strateške smernice EU
2. Nacionalni strateški planovi – Nacionalne strategije, programi i direktive.

Na osnovu svojih nacionalnih prioriteta koji su usaglašeni sa EU okvirom, države članice razvijaju planove kojima će sprovoditi politiku na nacionalom i regionalnom nivou.

U strateškim smernicama EU definiše dopuštene mere podrške, a države članice biraju sa te liste one mere koje odgovaraju potrebama njihovih ruralnih područja. Većina programa ruralnog razvoja u osnovi se odnosi na podršku u vidu bespovratne pomoći, subvencionisanih kredita, podsticaja, transferisanih plaćanja i rešenja u oblasti fiskalne politike.

Podrška ruralnom razvoju se grupiše u tri grupe mera ili tzv. Ose podrške.

Osa 1. *Rast konkurentnosti poljoprivrednog sektora* – podrška rastu konkurentnosti organizovana je na način da zadovoljava principe održivosti razvoja, u smislu da rast produktivnosti ne ugrozi životnu sredinu, socijalne i društvene aspekte razvoja ruralnih područja. Rast konkurentnosti, kao cilj politike ruralnog razvoja, naročito je visoko pozicioniran na listi prioriteta zemalja Centralne i Istočne Evrope koje su se poslednje priključile EU i čija će ruralna područja dugo prolaziti kroz strukturne promene.

Mere Ose 1 su:

1. Investicije u modernizaciju mašina i opreme na gazdinstvima
2. Davanje vrednosti poljoprivrednim i šumarskim proizvodima

3. Podrška za saradnju između poljoprivrednika, prehrambene industrije i proizvođača sirovina
4. Strukovna obuka i informisanje
5. Podrška mladim poljoprivrednicima
6. Rano penzionisanje
7. Podrška za korišćenje savetodavnih usluga i za uspostavljanje sistema upravljanja na gazdinstvu
8. Podrška za infrastrukturne projekte.

Osa 2. *Unapređenje životne sredine i seoskih predela* – savremena poljoprivreda uzrokuje brojne pritiske na životnu sredinu i zdravlje biljaka i životinja. Tokom poslednjih decenija zahtevi plodoreda nisu dovoljno poštovani, preovladala je monokultura, što je povećalo rizik od iscrpljivanja zemljišta, smanjilo plodnost, doprinelo stvaranju efekata staklene bašte, rastu upotebe inputa koju uzrokuju zagađeje voda i nanose štetu biodiverzitetu.

Mere politike ruralnog razvoja u okviru Ose 2 su:

1. Podrška za neproduktivne investicije vezane za ostvarivanje agro-ekoloških obaveza
2. Podrška za regione sa manje povoljnim uslovima za razvoj
3. Podrška za zaštitu dobrobiti domaćih životinja
4. Održiva upotreba šumskog zemljišta.

Osa 3. *Divezifikacija ekonomskih aktivnosti i kvaliteta života* – osnovna svrha teće ose je da pomogne održivosti i poboljšanju socio-ekonomske strukture, naročito udaljenih ruralnih područja koja su suočena sa depopulacijom. Diverzifikacija aktivnosti gazdinstava na nepoljoprivredne delatnosti i usluge i jačanje veza između poljoprivrede i ostalih sektora ruralne ekonomije, prepoznati su kao jedan od tri ključna razvojna mehanizma.

Mere u okviru Ose 3:

1. Podrška diverzifikaciji aktivnosti ka nepoljopvirednim aktivnostima
2. Podrška za kreiranje i razvoj novih biznisa
3. Ohrabrivanje turističkih aktivnosti
4. Podrška za započinjanje bazičnih usluga
5. Obuka i informativne aktivnosti
6. Podrška za sticanje novih veština i animiranje ruralnih sredina.

Pristup korisnika sredstvima za podršku ruralnom razvoju

Pristup korisnika do sredstava po pojedinim merama utvrđuje se različitim kriterijumima, kao što su:

1. Lokacija gazdinstva,
2. Veličina gazdinstva,
3. Profil nosioca gazdinstva u pogledu pola, godina starosti i drugih kriterijuma.

Definisanje kriterijuma za izbor korisnika je u nadležnosti države i važan je element politike koji omogućava usmeravanje sredstava ka ispunjenju predviđenih ciljeva.

Procedura odobravanja podrške podrazumeva podnošenje prijave, koje se ocenjuju u skladu sa predviđenim kriterijumima, nakon čega se odobrava podrška za realizaciju projekta. Mehanizmi realizacije se razlikuju od države do države i od jedne do druge mere, a obuhvataju sledeće faze:

1. *Konkurisanje* – podnosilac prijave dostavlja sledeću dokumentaciju: dokaze o pravu svojine ili zakupa nad zemljištem, upis u Registar poljoprivrednih gazdinstava, biznis plan, idejni projekat i dokaze da će nova investicija zadovoljiti minimum nacionalnih standarda koji se odnose na zdravstvenu zaštitu životinja, zdravlje ljudi, biljaka, kao i bezbednosti na radu. Preduslov za ulazak u proces odobravanja podrške je i da korisnik na bankovnom računu ima sredstva potrebna za realizaciju čitave investicije za koju traži pomoć.
2. *Odobrovanje projekta* – kada Agencija za ruralni razvoj odobri projekat, korisnik započinje investiciju. U realizaciji investicije mora se ispuniti uslov da objekat, uređaj, zasad ili sredstvo mehanizacije, odnosno predmet investicije, mora da ostane vlasništvo lica koje je dobilo podršku, najmanje pet godina.
3. *Odobrovanje plaćanja* – korisnik podrške je dužan da nadležnoj instituciji priloži sve račune o izvršenim plaćanjima tokom realizacije projekta. U zavisnosti od mere i vrste projekta, povraćaj sredstava vrši se u iznosu od 50 do 60% od vrednosti investicije.
4. *Kontrola* – kontrola načina korišćenja sredstava odvija se u tri faze. Prva faza je tzv. nulta kontrola, koja se sprovodi na početku realizacije projekta. Naredna faza je kontrola pre povraćaja sredstava, kako bi se utvrdilo da li je investicija realizovana u skladu sa odobrenim projektom. Treća faza je tzv. ex-post kontrola kojom se proverava da li je projekat realizovan u skladu sa standardima Evropske unije.